

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Учқудуқ тумани

2023 йил 24 май

Учқудуқ туман иқтисодий суди, судья Д.М.Турдиев раислигида, судья ёрдамчиси Р.Р.Джўраев котиблигида, даъвогар Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг “SELENA OQ OLTINI” фермер хўжалиги манфаатида жавобгар “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамиятига нисбатан қарздорликни ундириш тўғрисидаги иқтисодий ишни даъвогар вакиллари С.Зарипов (01.04.2023 йилдаги ишончномага асосан) ва С.Шодиев (22.05.2023 йилдаги ишончномага асосан) иштирокида, Учқудуқ туман иқтисодий суди биносида, видеоконференцалоқа режими орқали, очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

А Н И Қ Л А Д И:

Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши “SELENA OQ OLTINI” фермер хўжалиги манфаатида (бундан буён матнда “даъвогар”) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда “жавобгар”)дан 258 303 842 сўм асосий қарз, 8 265 722 сўм пеня ва 65 575 960 сўм жарима ундиришни сўраган.

Суд муҳокамасида иштирок этган даъвогар вакиллари даъво аризасида кўрсатилган талабларни қўллаб-қувватлаб, даъво талабини қаноатлантиришни сўрашди.

Суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда хабардор қилинган жавобгар суд муҳокамасида ваколатли вакил иштирокини таъминламади.

Шу боис суд, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ИПК)нинг 128, 170-моддаларига асосан ишни унинг иштирокисиз, тўпланган ҳужжатлар асосида кўриб чиқишни лозим топади.

Суд, даъвогар вакилларининг фикрларини тинглаб, даъво аризасидаги талабларни ҳамда ишдаги ҳужжатларни ўрганиб, қуйидаги асосларга кўра даъво талабини қисман қаноатлантиришни, суд харажатларини жавобгар зиммасига юклашни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 234-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Мазкур ҳолатда мажбурият контракция шартномасидан вужудга келган.

Ишдаги ҳужжатлардан аниқланишича, тарафлар ўртасида 18.03.2022 йилда “пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича” №211-сонли фьючерс шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандига асосан хўжалик (даъвогар) 97,9 тонна пахта хом ашёсини “буюртмачи” (жавобгар)га етказиб бериши, буюртмачи эса ушбу

маҳсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 4.1-бандида пахта хом ашёсининг ўртача харид нархи 1 тонна учун 10 025 000 сўмни ташкил қилиши, 18.09.2022 йилдаги қўшимча келишувга асосан эса, мажбурият бажарилгандан кейин ортиқча топширилган ҳар бир тонна пахта хом ашёси учун 12 000 000 сўмдан ҳисоб-китоб қилиниши белгиланган.

Шунингдек, шартноманинг 4.4-бандида пахта хом ашёси қийматининг якуний ҳисоб-китоби ҳосил йилининг 31 декабрь кунигача амалга оширилиши белгиланган.

Жавобгар томонидан тўловлар тўлиқ амалга оширилмаганлиги натижасида 258 303 842 сўмлик қарздорлик вужудга келган.

Шу сабабли даъвогар судга мурожаат қилиб, жавобгар томонидан тўлиқ тўланмаган 258 303 842 сўмлик қарздорликни ундиришни сўраган.

ФКнинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФКнинг 465-моддаси биринчи қисмига биноан, контрактация шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ИПК 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

ИПК 72-моддасига кўра, қонун ҳужжатларига мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши керак бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

Бироқ иш ҳужжатларида мавжуд бўлган, тарафлар ўртасида 11.03.2023 йилда имзоланган икки томонлама солиштирма далолатнома (акт сверка)да жавобгарнинг даъвогар олдидаги қарздорлиги 214 103 842 сўм эканлиги ўз тасдиғини топган.

Шу боис суд даъво талабининг асосий қарз ундириш қисмини қисман, яъни 214 103 842 сўм миқдоридида қаноатлантиришни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўз талабида жавобгардан 8 265 722 сўм пеня ундиришни ҳам сўраган.

ФК 263-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъи назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонунини иқтисодий судлар амалиётида қўллашнинг айрим масалалари ҳақидаги Олий суд Пленумининг 12 йил 4 мартдаги 103-сонли қарори 10-бандига биноан умумий қоидага кўра, иш ҳужжатлари ва шартномада бошқача тартибда жавобгарлик назарда

тутилмаган бўлса, шартнома шартларини бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик (шартнома интизомини бузганлик) учун Қонуннинг 25-32-моддаларига асосан жавобгарлик қўлланилади. Агар хўжалик шартномасида шартнома интизомини бузиш билан боғлиқ ҳолатлар учун жавобгарлик белгиланган бўлса, тарафларнинг жавобгарлиги шартномага асосан қўлланилади.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида, тўловлар ўз вақтида амалга оширилмаганлиги учун “буюртмачи” (жавобгар) кечиктирилган сумманинг 0,04 фоиз миқдорида пеня тўлаши назарда тутилган бўлиб, шунга асосан даъвогар жавобгардан пеня ундиришни сўраган.

ФК 326-моддасига мувофиқ суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок қилувчи тарафларнинг мулкӣ аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақли. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкӣ жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида” 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 4-бандида тушунтириш берилган.

Суд жавобгар томонидан мажбурият бажарилиш даражасини ҳамда кредитор манфаатларини инобатга олиб, талаб қилинган пеняни қисман, яъни 4 000 000 сўм миқдорида қаноатлантиришни ҳамда қолган қисмини рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўз даъво талабида жавобгардан 64 575 960 сўм миқдорида жарима ундиришни ҳам сўраган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандига кўра, мазкур шартномага мувофиқ белгиланган муддатларда бўнак маблағларини, топширилган пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун буюртмачи (жавобгар) хўжалик (даъвогар)ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлаш бўйин товлаган сумманинг 25 фоиз миқдорида жарима тўлайди.

Ўзбекистон Республикаси “Хўжалик юритувчи субъектларнинг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонуни 32-моддаси 1-қисмига кўра тўлов талабномаси акцептини асоссиз равишда бутунлай ёки қисман рад этганлик, шунингдек ҳисоб-китобнинг бошқа шаклларида товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлик (банк муассасасига тўлов топшириқномасини тақдим этмаганлик, чек бермаганлик, аккредитивни тақдим этмаганлик ва ҳоказо) учун сотиб олувчи (буюртмачи) маҳсулот етказиб берувчига жарима тўланиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 04.03.2002 йилдаги “Ўзбекистон Республикасининг “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги қонуни иқтисодий судлар амалиётида қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 103-сонли Қарорининг 12-банди 1-хатбошисига кўра, Қонуннинг 32-моддаси 1-қисмини қўллашда судлар қарздорнинг ҳақиқатда товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлиги ҳолатларини (жумладан, тўлаш имконияти бўла туриб, тўловни амалга оширмаганлиги, қарзини тан олмаганлиги, кредиторлик-дебиторлик қарзлари ҳақида солиштириш далолатномалари тузишдан бўйин

товлаганлиги, ўзини атайлаб тўловга қобилиятсиз қилиб кўрсатганлиги ва ҳ.к.) далиллар асосида аниқлаши лозим. Агар қарздор товар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлаш учун иқтисодий имкони бўлмаса, қарзни тан олиб, уни тўлашга ҳаракат қилаётган бўлса, судлар унинг хатти-ҳаракатларини тўловдан бош тортиш деб баҳоламасликлари зарур.

Бироқ, юқорида қайд қилинган қонун нормаси ва пленум қарори тушунтиришларидан келиб чиқадиган бўлсак, жавобгарнинг ҳаракати ёки ҳаракатсизлигида қарздорликни тўлашдан асоссиз бўйин товлаш ҳолати мавжуд эмас.

Шу сабабли суд, даъво талабининг жарима ундириш қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топди.

ИПКнинг 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади.

Даъво талабининг рад қилинган жарима қисми бўйича давлат божи даъвогар зиммасига юкланганлиги, “Давлат божи тўғрисида”ги қонун талабига кўра фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши ўз аъзолари манфаатида даъво аризаси берганликда давлат божидан озод қилинганлигини инобатга олиб, суд даъво талабининг ушбу қисми бўйича даъвогарни давлат божи тўловидан озод қилишни лозим топди.

Қайд этилганларга асосан суд, даъво талабини қисман қаноатлантириб, жавобгардан республика бюджетига 4 419 231,3 сўм давлат божи ҳамда даъвогар фойдасига олдиндан тўланган 30 000 сўм почта харажатини ундиришни лозим деб топади.

Бинобарин, ИПКнинг 176,179-моддаларини қўллаб, суд

Қ А Р О Р Қ И Л Д И :

Даъво талаби қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар “SELENA OQ OLTINI” фермер хўжалиги фойдасига 214 103 842 сўм асосий қарз, 4 000 000 сўм пеня ҳамда олдиндан тўланган 30 000 сўм почта харажати, жами 218 133 842 сўм ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Жавобгар “TEKSTIL NAVOIY GROUP” масъулияти чекланган жамиятидан республика бюджетига 4 419 231,3 сўм давлат божи ундирилсин.

Ҳал қилув қарори бир ойлик муддат ўтгач қонуний кучга киради.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақаси берилсин.

Ҳал қилув қароридан норози тараф мазкур ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб бир ойлик муддат ичида шу суд орқали Навоий вилоят судига апелляция шикояти бериши, прокурор протест келтириши мумкин.

Раислик қилувчи, судья

Д.М.Турдиев

